

# Rapport

---

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkes-  
vägledning vid Sandeplanskolan i Vellinge  
kommun

## Innehåll

---

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Sandeplanskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

## Inledning

---

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid Sandeplanskolan i Vellinge kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Sandeplanskolan besöktes den 28 och 29 januari 2013. Ansvariga inspektörer är Linda Svensson och Agneta Kristensson. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och 8 fristående slumpvis utvalda skolor. I Vellinge kommun granskas även Skanörs skola, Herrestorpskolan samt den fristående skolan Ängdalaskolan. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

## Bakgrundsuppgifter om Sandeplanskolan

---

På Sandeplanskolan, i samhället Höllviken i Vellinge kommun, går cirka 550 elever från förskoleklass upp till och med årskurs 9. Skolan leds av en rektor och två biträdande rektorer och personalen organiseras i tre arbetslag; förskoleklass upp till och med årskurs 3, årskurserna 4-6 samt årskurserna 7-9.

Skolan har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare som arbetar 30 procent av en heltidstjänst. Studie- och yrkesvägledaren är anställd centralt i Vellinge kommun vid studie- och yrkesvägledningsenheten som finns under kommunens utbildningsavdelning.

Nationell statistik från år 2012 visar att Sandeplanskolans genomsnittliga meritvärde (223,2) är högre än det genomsnittliga värdet för riket (211,4) och lägre än det genomsnittliga meritvärdet i kommunen (228,9). Det finns skillnader i resultat mellan skolans flickor och pojkar. Flickornas meritvärde var år 2012 242,9 att jämföra med pojkarnas 210,1. Vidare var färre än fem elever inte behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram detta år medan andelen behöriga till olika högskoleförberedande program varierade mellan 91 och 93 procent.

Eleverna har tillgång till ett omfattande utbud av gymnasieskolor och utbildningar i regionen. Eleverna söker vanligen till Sundsgymnasiet som är kommunens egen gymnasieskola eller till gymnasieskolor i Malmö eller Trelleborg. Samtliga nationella program finns inom regionen.

## Resultat

### **1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.**

#### **1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.**

*Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledning ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.<sup>1</sup>*

Sandeplansskolan har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare som finns på skolan en och en halv dag i veckan. Studie- och yrkesvägledaren är anställd centralt i kommunen och arbetar utifrån en kommungemensam arbetsplan som började gälla i januari 2012. Arbetsplanen anger vilka informations- och vägledningsinsatser som eleverna i kommunen ska garanteras under sin grundskoletid. Av intervjuer med studie- och yrkesvägledare, lärare, rektor

<sup>1</sup> 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

och ansvariga tjänstemän framgår att arbetsplanen ännu inte är implementerad fullt ut och en del insatser har vid Skolinspektionens besök ännu inte genomförts vid skolan. Detta gäller i synnerhet studie- och yrkesvägledningsinsatser som enligt arbetsplanen ska ske i årskurser innan årskurs 8. Exempelvis har studie- och yrkesvägledaren hittills inte varit involverad vid ett av elevernas tidiga studieval som rör språkvalet som görs i årskurs 5 inför årskurs 6. Denna insats anges i arbetsplanen och kommer enligt studie- och yrkesvägledaren att genomföras under innevarande termin.

Studie- och yrkesvägledarens insatser har hittills varit inriktade på gymnasievalet och utgörs främst av informationsinsatser och, till viss del, vägledningsinsatser för eleverna i slutet av årskurs 8 och i årskurs 9. I årskurs 8 får eleverna översiktlig information om gymnasieskolan. Bland annat visas Skolverkets film om gymnasieskolan. I årskurs 9 får eleverna klassvis under september och oktober månad mer fördjupad information om valet till gymnasieskolan och de olika programmen. Vid detta informationstillfälle finns även inslag av information om olika utgångspunkter för att göra ett eget studie- och yrkesval utifrån självkännedom och kunskap om olika studie- och yrkesmöjligheter. Studie- och yrkesvägledaren betonar att det är viktigt att arbeta med att utveckla elevernas självkännedom och att detta behöver utvecklas. Hon berättar att studie- och yrkesvägledarna i kommunen håller på att utveckla material för att arbeta med dess frågor i form av gruppvägledningssamtal. Detta har dock ännu inte genomförts på Sandeplanskolan. Även föräldrar till elever i årskurs 8 och 9 bjuds in till skolan för information om gymnasieskolan. Eleverna får skriftlig information i form av en gymnasiekatalog med samlad information om gymnasieutbildningarna i Skåne och västra Blekinge samt information om webbplatser där de kan hitta mer information om gymnasieutbildningar.

Utöver dessa informationsinsatser genomförs vid skolan också en arbetsmarknadsmässa tillsammans med Arbetsförmedlingen, som bland annat tar upp arbetsmarknadsfrågor och yrken. Samtliga elever besöker också under skoltid den kommunala gymnasieskolan. Vid denna gymnasieskola finns olika högskoleförberedande program. Yrkesförberedande program finns inte i kommunen. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att besöket vid den kommunala gymnasieskolan i första hand är tänkt att ge generell information om gymnasieskolan i allmänhet. Enligt studie- och yrkesvägledaren är hon noga med att inte särskilt framhålla den kommunala gymnasieskolan och att hålla sig opartisk i sin information till eleverna.

För eleverna finns möjlighet att på fritiden gå på en gymnasiemässa i Malmö där Malmös gymnasieskolor finns representerade och på "öppet hus" som arrangeras på och av gymnasieskolor i Skåne och västra Blekinge. Eleverna kan också kontakta en gymnasieskola och få möjlighet att "skugga en elev", vilket

innebär att eleven under en skoldag följer en gymnasieelev vid ett program och en skola som eleven är intresserad av att veta mer om. Eleverna informeras att denna möjlighet finns och de får själva ta initiativ till att ta dessa kontakter och ordna det praktiska kring detta. Några elever berättar att de har tänkt på att skugga, men att det inte har blivit av.

Vid tidpunkten för Skolinspektionens besök är det ett par veckor kvar tills dess elevernas ansökningar till gymnasiet ska vara inskickade. De flesta av de elever Skolinspektionen intervjuar vet vilket program och vilken skola de ska välja. Några elever känner sig dock osäkra, särskilt på vilken skola de ska välja i första hand. I intervjuerna nämner eleverna föräldrar, kompisar och besök på gymnasieskolor, till exempel när de har öppet hus, som viktiga informationskällor inför valet av gymnasieprogram och skola. Detta bekräftas även av svaren i Skolinspektionens enkät som 44 av 49 elever i årskurs 9 besvarat inför granskningen, i november 2012. När det gäller information och vägledning från skolan nämner elever i intervjuerna tillfällen då studie- och yrkesvägledaren varit inne i klassen och informerat. Några elever önskar mer information från skolan om gymnasiet och om vad de olika utbildningarna kan leda till. Elever i årskurs 8 och 9 erbjuds enskilda vägledningssamtal med studie- och yrkesvägledaren. Det vanligaste är att elever efterfrågar vägledningssamtal i årskurs 9, men ibland händer det att även elever i årskurs 8 får individuellt vägledningssamtal. Eleverna informeras om att de själva kan boka tid för vägledningssamtal på en lista vid det rum där studie- och yrkesvägledaren sitter. Bland de elever som Skolinspektionen intervjuat som har haft vägledningssamtal upplevde de flesta att det varit till hjälp i deras valprocess.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen** att eleverna har tillgång till en studie- och yrkesvägledare med avsedd utbildning och att eleverna får tillgång till information i tillräcklig omfattning för att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning. Av granskningen framgår att eleverna erbjuds vägledningssamtal. Detta samtal är inte obligatoriskt, utan det är upp till eleverna själva att bedöma om de har behov av vägledningssamtal eller inte.

Sandepianskolan behöver utveckla arbetet med att ge studie- och yrkesvägledning kontinuerligt under utbildningen och att studie- och yrkesvägledaren är ett stöd för lärarna i deras studie- och yrkesorienterande insatser. Exempelvis har studie- och yrkesvägledare inte varit involverad i samband med ett av elevernas tidiga studieval när det gäller val av språk på våren i årskurs 5 inför årskurs 6, trots att detta sedan vårterminen 2012 finns med i kommunens arbetsplan för studie- och yrkesvägledningen. Av granskningen framkommer att Sandepianskolan, liksom övriga skolor i Vellinge kommun, har påbörjat ett arbete med att på ett mer systematiskt sätt arbeta med studie- och yrkesvägledning under hela grundskoletiden.

## 1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken.

*Här undersöks om studie och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar.<sup>2</sup>*

Elever i årkurs 8 och 9 erbjuds enskilda vägledningssamtal med studie- och yrkesvägledaren. Eleverna informeras om att de själva kan boka tid för vägledningssamtal på en lista. I november 2012, när eleverna besvarade Skolinspektionens enkät, svarade 25 av 44 elever i årskurs 9 att de hade haft eller skulle ha ett vägledningssamtal. Studie- och yrkesvägledaren beskriver i intervju att hon försöker röra sig ute bland eleverna för att de ska känna att det är lätt att ta kontakt med henne och ställa frågor eller boka tid för vägledningssamtal. Studie- och yrkesvägledaren uppskattar att kanske två tredjedelar av eleverna kommer till henne för vägledningssamtal.

Av de elever som Skolinspektionen intervjuar är det många som har bestämt sig för vilket gymnasieprogram som de tänker söka, men det finns också de som fortfarande är osäkra och som känner sig stressade inför valet. Av intervjuerna framgår att det förekommer att elever bestämmer sig snabbt och tidigt och egentligen inte gjort några överväganden kring fler gymnasieprogram. Bland de elever som Skolinspektionen intervjuat som har haft vägledningssamtal upplevde de flesta att det varit till hjälp i deras valprocess och att de fått göra olika överväganden när det gäller val av program och skola. Då eleverna inte alltid väljer att boka tid för vägledningssamtal bedömer Skolinspektionen att det kan vara svårt för skolan att säkerställa att varje enskild elev får den vägledning och det stöd eleven behöver i sin valprocess.

Av intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektor framgår att studie- och yrkesvägledaren kan bidra med sin kompetens i olika elevärenden där

---

<sup>2</sup> 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

elevhälsoteamet är inkopplat. Det kan till exempel handla om elever i behov av särskilt stöd, elever med hög frånvaro eller elever som riskerar att inte nå behörighet till ett nationellt gymnasieprogram. Vidare beskriver studie- och yrkesvägledaren att hon, då elever med funktionshinder behöver särskilda vägledningsinsatser, kan vända sig till en kollega i studie- och yrkesvägledarteamet som har särskild kompetens på området.

17 av 44 elever i årskurs 9 som besvarat Skolinspektionens enkät inför granskningen har svarat "nej" på påståendet "Lärarna eller någon annan brukar prata med mig om mina framtidsplaner". Av de som svarat "ja" på påståendet, närmare hälften av eleverna, specificerar de flesta elever att det är föräldrar, kompisar och studie- och yrkesvägledaren som pratar med dem om deras framtidsplaner. I skolans aktivitetsplan för studie- och yrkesorientering beskrivs att studie- och yrkesorienterande frågor ska tas upp vid de individuella utvecklingssamtalen. Av de elever som intervjuas är det dock bara någon enstaka elev som beskriver att deras lärare tar upp frågor om elevens tankar om framtida studie- och yrkesval i utvecklingssamtalen. De flesta elever uppger dock att så inte är fallet. I lärarintervjun bekräftas att det varierar mellan lärarna huruvida de tar upp frågor om elevens tankar om framtiden och studie- och yrkesval vid utvecklingssamtalen. Lärarna beskriver att det inte finns någon skolgemensam plan för vad utvecklingssamtalen ska innehålla, utan det är upp till varje lärare att utforma samtalet.

Av intervjuer med elever framgår att de genom undervisningen får möjlighet att utveckla generella förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Det kan till exempel gälla förmågan att kritiskt granska information om och marknadsföring av gymnasieutbildningar som de får genom reklam, öppet hus-verksamhet och samtal med vänner och familj. I intervjuer med elever, lärare och studie- och yrkesvägledare uttrycks även att prao (praktisk arbetslivsorientering) kan ha viss betydelse för elevernas ställningstagande när det gäller studie- och yrkesval. Tidigare fanns ett beslut i kommunen om att skolorna inte skulle ha prao. Inför innevarande läsår har kommunen nu beslutat att skolorna återigen ska införa prao i syfte att stärka arbetet med anknytning mellan skola-arbetsliv. Sandeplanskolan har, med start för årets årskurs 8, prao en vecka i årskurs 8 och en vecka i årskurs 9. Eleverna som innevarande år går i årskurs 9 har haft två dagars prao under höstterminen i årskurs 9.

Eleverna skaffar själva sina prao-platser utifrån intresse, men kan vid behov få hjälp av skolan att hitta plats. Elever uttrycker i Skolinspektionens intervju att det har varit betydelsefullt att vara ute på en arbetsplats, även om det inte alltid på ett tydligt sätt bidragit till elevens valprocess eller funderingar kring vad de vill arbeta med i framtiden. Efter prao-perioden fick eleverna i årskurs 9 redo-

visa sina upplevelser. Av intervjuer med lärare, studie- och yrkesvägledare och rektor framgår att alla är överens att det är betydelsefullt för eleverna att få en praktisk erfarenhet av arbetslivet, men att det inte finns något tydligt formulerat syfte och mål med prao-perioden som går att följa upp och utvärdera. Prao-platserna väljs, som tidigare nämnts, av eleverna utifrån intresse och av granskningen framgår ingen särskild plan eller strategi på skolan för att prao-platserna till exempel ska representera olika branscher och yrken i syfte att vidga elevernas perspektiv.

Av kommunens arbetsplan för studie- och yrkesvägledningen framgår som övergripande insats att *"Skolan/läraren tar upp vilka hinder som finns i arbetslivet grundat på kön, social eller kulturell bakgrund"*. I Sandeplanskolans aktivitetsplan, som är framtagen i januari 2013, anges som aktiviteter för årskurserna 7-9: *"Tema 'Hinder i arbetslivet'. Fokus kön, social och kulturell bakgrund"*. Av intervjuer med lärare framgår ännu inga exempel på insatser eller undervisningsmoment som problematiserar hur faktorer som kön, social eller kulturell bakgrund kan påverka en människas studie- och yrkesval genomförts i undervisningen. Elever känner inte igen att de har diskuterat könsmonster i studie- och yrkesval i undervisningen.

3 av 38 elever i årskurs 9 som visste vad de ville söka när de i november besvarade Skolinspektionens enkät svarade att de tänkte söka till ett yrkesförberedande program. Bland övriga 35 elever var Naturvetenskapsprogrammet, Ekonomiprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet de vanligast förekommande valen av gymnasieprogram. Eleverna beskriver att föräldrarnas inställning och åsikter kan påverka dem en del, men att de flesta upplever att de framför allt får stöd från föräldrarna i att välja efter eget intresse. Vikten av att välja utifrån eget intresse är enligt eleverna också något studie- och yrkesvägledaren, liksom lärare i de fall de diskuterar gymnasievalet, betonar. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att det på en skola som Sandeplanskolan där eleverna oftast väljer högskoleförberedande program är viktigt att särskilt lyfta fram yrkesprogrammen vid olika informationstillfällen. Eleverna uppger att de tycker att de fått information om vad som skiljer yrkesprogram och högskoleförberedande program åt samt hur man kan göra för att komplettera ett yrkesprogram för att få grundläggande högskolebehörighet.

Elever beskriver att det inte är så vanligt att flickor och pojkar väljer gymnasieprogram som bryter mot mönstret för vad flickor och pojkar brukar välja. Av Skolinspektionens enkäter framgår att det vanligaste valet av gymnasieprogram är Naturvetenskapsprogrammet, Ekonomiprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet såväl bland flickor som bland pojkar. Av intervjuer med elever framgår att i de fall elever väljer andra program än de ovan nämnda är det ovanligt att flickor och pojkar gör val som bryter mot traditionella

könsmönster. På frågan om det kan vara svårt att bryta mot normen svarar eleverna både ja och nej.

Av intervjuerna framgår att eleverna i allmänhet inte känner till utbildningar utanför Skåne, förutom i de fall då någon kompis eller släkting har berättat om någon särskild utbildning. Av granskningen framgår att elever som själva efterfrågar det kan få information och vägledning av studie- och yrkesvägledaren om specifika utbildningar som inte finns i regionen. Någon generell information om sådana utbildningar ges dock inte till samtliga elever, utöver den information som eleverna kan få via webbplatsen skanegy.se, som är en gemensam portal för gymnasieutbildningar i Skåne och västra Blekinge. Av intervjuer med elever framgår att de känner till webbplatsen, men de säger att de inte har använt sig av den särskilt mycket. På webbplatsen finns en länk till en annan webbplats som samlar de gymnasiala spetsutbildningar som finns i Sverige. Vidare nämns på skane.gy att det finns skolor med särskilda varianter och rikrekryterande yrkesprogram. På webbplatsen saknas dock närmare information om vilka dessa är, vad de innehåller och var de finns.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen** att de elever som efterfrågar och får vägledningssamtal får detta utifrån sina behov då samtalen hjälper eleverna att göra olika överväganden när det gäller val av utbildning. Av granskningen framgår också att elever som kan vara i behov av särskilda insatser avseende studie- och yrkesvägledning "fångas upp" och får det stöd och den vägledning de behöver. Av granskningen framgår dock att vägledningssamtal inte genomförs med alla elever, vilket enligt Skolinspektionens bedömning innebär en risk för att inte alla elever får det stöd och den vägledningen de behöver. Detta i synnerhet som skolan inte heller på annat sätt, till exempel genom utvecklingssamtalen, säkerställer att eleverna får den vägledning de behöver. Sandeplanskolan behöver därför se till att de vägledande insatserna organiseras på ett sådant sätt att skolan kan säkerställa att varje enskild elev får den vägledning han eller hon behöver.

Vidare visar granskningen att det bland personal och skolläring finns en medvetenhet om skolans uppdrag att motverka att elevers studie- och yrkesval begränsas av faktorer som kön och social eller kulturell bakgrund. I kommunens arbetsplan och skolans aktivitetsplan finns detta område med, vilket ger förutsättningar för att systematiskt arbeta med att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. Granskningen visar dock att insatser som svarar mot detta uppdrag ännu inte har genomförts. Skolinspektionen bedömer att studie- och yrkesvägledningen vid Sandeplanskolan behöver genomföra, följa upp och utveckla de insatser som planerats med syfte att vidga elevernas perspektiv.

## 2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar.

*Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resultaten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.<sup>3</sup>*

I kommunen finns en arbetsplan för studie- och yrkesvägledningen som ska konkretiseras på respektive skola. I planen anges kommunövergripande mål och förslag på insatser som är gåt utvärdera och som har en tydlig koppling till nationella mål, riktlinjer och Skolverkets allmänna råd. De kommunövergripande målen ska enligt planen brytas ner till lokala mål på respektive skola och för detta arbete ansvarar skolans rektor.

På Sandeplanskolan arbetades en aktivitetsplan fram i januari 2013, som gäller till slutet av läsåret. Planen tar sin utgångspunkt i kommunens övergripande arbetsplan där tre teman som rör studie- och yrkesvägledning anges; "Entreprenörskap, Omvärld och Lära känna sig själv". Av intervjuer med lärare och rektor framgår att utgångspunkten för aktivitetsplanen har varit att beskriva de insatser av studie- och yrkesorienterande karaktär som lärarna redan genomför, men som inte alltid hängt ihop och varit tydligt kopplade till skolans uppdrag gällande studie- och yrkesvägledning som beskrivs i läroplanen.

I kommunens arbetsplan anges mål som, om de ytterligare konkretiseras, går att följa upp och utvärdera, som till exempel: "Vid varje valsituation relaterad till studier och/eller yrken skall eleven/individen ha upplevt att hon/han gjort ett självständigt, medvetet och väl underbyggt val.". Av Sandeplanskolans aktivitetsplan framgår att arbetslagen fortlöpande ska följa upp och utvärdera aktivitetsplanen. Dock har rektor inte sett till att det finns konkretiserade mål kopplat till de nationella och kommunala målen för studie- och yrkesvägledningen vid skolan som går att följa upp och utvärdera. Rektor uppger i intervju att arbetet med studie- och yrkesvägledningen framöver kommer att omfattas i skolans övergripande systematiska kvalitetsarbete som följer kalenderåret.

---

<sup>3</sup> 2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4-6 §§ skollagen

Studie- och yrkesvägledaren uppger att arbetsplanen har inneburit en utveckling av studie- och yrkesvägledningen vid skolan. Skolan har fått utökat antal timmar som studie- och yrkesvägledaren finns på skolan, vilket enligt studie- och yrkesvägledaren och rektorn också ger bättre förutsättningar för en ökad samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare. Lärare beskriver i intervju att de generellt sett arbetar allt mer tydligt med pedagogiska utvecklingsfrågor, att implementeringen av den nya läroplanen har skett strukturerat och att ett generellt utvecklingsmål är ökad samverkan. I detta utvecklingsarbete ingår även studie- och yrkesvägledningsfrågor och arbete med att arbeta fram en aktivitetsplan för att sådana insatser ska ske mer strukturerat på skolan. Av kommunens arbetsplan framgår vidare att studie- och yrkesvägledaren ska vara ett konsultativt stöd för arbetslagen i deras studie- och yrkesorienterande insatser. Av intervjuer med elever framgår dock att de inte har erfarenhet särskilt många eller tydliga kopplingar till arbetsliv i undervisningen, utöver undervisningen som rör arbetsliv och arbetsmarknad i ämnet samhällskunskap och vissa inslag i hem- och konsumentkunskapsämnet.

I skolans aktivitetsplan anges att studie- och yrkesorienterande frågor ska följas upp under elevernas utvecklingssamtal. Som nämnts i avsnittet ovan är det dock bara någon enstaka elev i elevintervjuerna som beskriver att deras lärare tar upp frågor om elevens tankar om framtida studie- och yrkesval i utvecklingssamtalen. De flesta elever i intervjun uppger att så inte är fallet. Vidare framgår av aktivitetsplanen att pedagogerna i sin undervisning ska ha en tydlig och fortlöpande koppling till vardagsliv, yrkesliv och fortsatta studier.

Av intervjuer med studie- och yrkesvägledare och lärare har samverkan mellan studie- och yrkesvägledare och lärare varit begränsad och främst rört informationsinsatserna för eleverna i årskurs 9. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon inte känner till hur arbetet med studie- och yrkesorientering sker i årskurserna före årskurs 8. Några insatser i tidigare årskurser i samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare har genomförts under innevarande läsår eller planeras att genomföras under våren. Exempelvis har läraren som undervisar i ämnet samhällskunskap i årskurs 8 och studie- och yrkesvägledaren inlett ett samarbete i samband med att eleverna ska arbeta med området "arbetsliv" inom ramen för ämnet samhällskunskap. I detta område ingår även praktisk arbetslivsorientering (prao). Studie- och yrkesvägledaren beskriver att hon senare under våren 2013 kommer, i enlighet med kommunens arbetsplan, i samverkan med språklärare informera elever i årskurs 5 om språkvalet och dess konsekvenser för senare studieval.

Kompetensutvecklingsinsatser för personalen på studie- och yrkesvägledningsområdet beskrivs inte i aktivitetsplanen, men av intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektor framgår att det förekommer. Exempelvis har

studie- och yrkesvägledaren varit med vid lärarnas arbetslagsträffar och informerat om gymnasieskolan och gymnasievalet. Studie- och yrkesvägledaren har också tillsammans med lärare deltagit i en utbildning om entreprenörskap i skolan och utveckling av samverkan skola/arbetsliv som anordnats av kommunförbundet Skåne.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen** att rektorn har påbörjat ett arbete vid Sandeplanskolan med att ge riktlinjer för att lärarna på ett systematiskt sätt ska integrera studie- och yrkesvägledningsinsatser i undervisningen. Kommunens arbetsplan och skolans konkretisering av denna i en aktivitetsplan ger enligt Skolinspektionen goda förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag och ett ansvar för hela skolan och att samverkan mellan lärare och studie- och yrkesvägledare ökar. Planen har dock vid tiden för granskningen bara funnits i några veckor och av granskningen framgår ännu endast ett fåtal exempel på inslag där studie- och yrkesvägledningsinsatser har integreras i undervisningen. Skolinspektionen bedömer att rektor behöver se till att planen för att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen efterföljs och att detta arbete tydliggörs för eleverna.

Vidare bedömer Skolinspektionen att skolans plan för studie- och yrkesvägledningen ger förutsättningar för att verksamheten systematiskt kan utvecklas genom planering, uppföljning och utvärdering. Detta förutsätter dock att rektor ser till att skolan arbetar fram mål för verksamheten vid skolan som går att följa upp och utvärdera och som kopplas till de nationella och kommunala målen för studie- och yrkesvägledningen. Utan konkreta mål med en studie- och yrkesvägledningsverksamheten riskerar uppföljning och utvärdering att endast handla om att och hur insatser har genomförts, men sakna värdering av i vilken grad insatserna lett till att nationella och kommunala mål uppnåtts.

### **3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt.**

*Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utveckl-*

*ing av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.<sup>4</sup>*

En ny organisation av studie- och yrkesvägledningen i Vellinge kommun trädde i kraft i januari 2012. Studie- och yrkesvägledarna, som tidigare under drygt tio år tillhört kommunens gymnasieskola, är sedan omorganisationen istället anställda centralt i kommunen vid en enhet under kommunens utbildningsavdelning. Av dokument från kommunen framgår att organisationsförändringen, tillsammans med tydligare övergripande kommunala mål för verksamheten, ses som viktiga åtgärder för att utveckla studie- och yrkesvägledningen i kommunen.

Enligt studie- och yrkesvägledaren har omorganisationen lett till ett tydligare fokus på studie- och yrkesvägledningsfrågor, i synnerhet i grundskolan. I intervju med rektor och lärare vid Sandeplanskolan framgår att de också upplever ett tydligare fokus på studie- och yrkesvägledning från huvudmannens sida. Exempel på detta är att studie- och yrkesvägledaren genom kommunens resursförstärkning är på skolan fler timmar än tidigare och att det finns en centralt framtagna arbetsplan som tydligt anger mål och insatser för studie- och yrkesvägledningen vid skolan.

Av granskningen framgår inga exempel på uppföljningar och utvärderingar av studie- och yrkesvägledningsverksamheten. I samband med omorganisationen har studie- och yrkesvägledningsevenheten har arbetat fram en "*Arbetsplan för Studie- och yrkesorientering i Vellinge kommun*" som gäller från och med januari 2012. Arbetsplanen anger, för studie- och yrkesvägledning i alla skolformer, kommunövergripande mål och insatser som utgår från nationella mål, riktlinjer och allmänna råd. Dessa insatser finns sedan nedbrutna till arbetsplaner för respektive skolform och årskurs. I arbetsplanen anges vilka insatser som studie- och yrkesvägledaren ansvarar för och som garanteras eleverna. Vidare anges insatser som arbetslag och lärare ska ansvarar för. Enligt arbetsplanen ska dessa mål och insatser ytterligare konkretiseras lokalt på respektive skola. På Sandeplanskolan har insatser konkretiseras, däremot innehåller Sandeplanskolans aktivitetsplan inte några konkreta mål för verksamheten som går att utvärdera. Huvudmannen har som tidigare nämnts inte följt upp och utvärderat studie- och yrkesvägledningsverksamhetens resultat i relation nationella mål och riktlinjer. Ansvariga tjänstemän uppger i intervju att en första uppföljning och utvärdering av arbetsplanen kommer att genomföras i augusti 2013 och därefter ske årligen. Statistik över omval i gymnasieskolan nämns vid intervjun som en del som kan ingå i uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen. Vidare framkommer av intervjun att det finns rutiner och

---

<sup>4</sup> 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

riktlinjer för det systematiska kvalitetsarbetet på såväl huvudmannanivå som skolnivå.

I samband med starten av den nya organisationen utökades antalet studie- och yrkesvägledartjänster med en tjänst. I kommunen finns vid tillfället för granskningen sex studie- och yrkesvägledare varav en är chef för enheten. Fyra studie- och yrkesvägledare är knutna till samtliga kommunala och fristående grundskolor i kommunen, med undantag för en fristående skola i kommunen med årskurserna 1-4. Studie- och yrkesvägledarna ansvarar för och finns på plats på mellan två och fyra grundskolor var. Två av dessa har även ansvar för ett antal program vid kommunens gymnasieskola. Utöver tiden på skolorna har studie- och yrkesvägledarna också tid för gemensamma enhetsmöten varje vecka. Av intervju med ansvariga tjänstemän framgår att fördelningen av studie- och yrkesvägledares resurs på de olika skolorna i huvudsak baseras på skolans elevantal från och med årskurs 6.

Av intervju med ansvariga tjänstemän vid kommunen har implementeringen av arbetsplanen kommit olika långt på olika skolor i kommunen. Enhetschefen uppger vidare att studie- och yrkesvägledarna ännu inte har hunnit träffa alla skolors arbetslag, vilket varit planerat. Av intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare och ansvariga tjänstemän framgår att det kan vara otydligt vilket ansvar rektor har för styrning och ledning för exempelvis den samverkan som enligt såväl nationella som kommunala mål ska ske mellan studie- och yrkesvägledaren och övrig personal. Av intervjun med ansvariga tjänstemän ska frågan om rektors respektive huvudmannens ansvar för de verksamheter där vissa specialistfunktioner organiseras centralt, som studie- och yrkesvägledningen och elevhälsa, diskuteras och utvärderas tillsammans med rektorerna.

Huvudmannen har i samband med omorganisationen och inför innevarande läsår beslutat att återigen införa prao i grundskolorna i kommunen i syfte att stärka arbetet med anknytning mellan skola-arbetsliv. Tidigare fanns ett beslut i Vellinge kommun om att skolorna inte skulle ha prao.

Samtliga studie- och yrkesvägledare i kommunen är utbildade studie- och yrkesvägledare. Enligt studie- och yrkesvägledaren vid Sandeplanskolan och ansvariga tjänstemän erbjuds studie- och yrkesvägledarna i kommunen kontinuerligt olika kompetensutvecklingsinsatser. När det gäller kompetensutveckling inom studie- och yrkesvägledning för rektorer och lärare beskrivs i kommunens arbetsplan att studie- och yrkesvägledaren ansvarar för att *"sprida kunskap, initiera verksamhet och vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterade insatser"*. Av granskningen framgår att huvudmannen har en plan för att lärare i grundskolan får översiktlig information om gymnasiet. Även att

lärare uppmanas vara med vid de aktiviteter som studie- och yrkesvägledaren genomför i klasserna kan enligt huvudmannen betraktas som en form av kompetensutveckling på området för lärare. Några andra konkreta kompetensutvecklingsinsatser gällande studie- och yrkesvägledning för rektorer och övrig personal på skolorna framgår inte av granskningen. Inte heller finns någon kartläggning av vilka kompetensutvecklingsbehov avseende studie- och yrkesvägledning som finns bland rektorer och övrig personal.

**Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen** att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Huvudmannen ser till att skolorna har tillgång till utbildad studie- och yrkesvägledare och att denne kontinuerligt får den kompetensutveckling som behövs. Den arbetsplan för studie- och yrkesorienteringen som huvudmannen har utarbetat ger enligt Skolinspektionen goda förutsättningar för att styra och leda verksamheten mot nationellt uppställda mål och riktlinjer. Arbetsplanen kan även bidra till en ökad likvärdighet mellan skolorna när det gäller informations- och vägledningsinsatser. Av granskningen framgår dock att verksamheten ännu inte har omfattats av ett systematiskt kvalitetsarbete, då resultaten av studie- och yrkesvägledningen inte har följts upp och utvärderats i relation till nationella mål och riktlinjer. Skolinspektionen bedömer att huvudmannen behöver se till att detta sker på såväl skolnivå som huvudmannanivå. Skolinspektionen ser i detta sammanhang att huvudmannen genom sin arbetsplan har lagt en grund till att studie- och yrkesvägledningen systematiskt kan följas upp och utvecklas.

I arbetet med att utveckla studie- och yrkesvägledningen behöver ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och rektor i vissa fall tydliggöras och/eller följas upp. Exempel på sådana ansvarsfrågor som kan behöva tydliggöras är rektorernas styrning och ledning av samverkan mellan studie- och yrkesvägledare och övrig personal då studie- och yrkesvägledaren inte har rektorn som chef samt att lärare på skolorna får den kompetensutveckling inom studie- och yrkesvägledning som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter.

## Syfte och frågeställningar

---

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan:*

- *Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?*
- *Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?*
- *Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?*

## Metod och material

---

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

### *Dokumentstudier*

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

### *Intervjuer*

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med rektor och representant för huvudmannen sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten.

Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan.

**Elever** i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

### *Elevenkäter*

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.